

ФІЛОСОФІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА СУСПІЛЬНОЇ ІСТОРІЇ

УДК 1:316:323.21

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2019-3-1>**Гордійчук Ольга Олегівна**

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та політології

Житомирського державного університету

вул. Велика Бердичівська, 40, м. Житомир, Україна

МЕНТАЛЬНІ ПЕРЕДУМОВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Актуальність дослідження менталітету українського народу в контексті європейської інтеграції зумовлена стратегічним вибором України шляху до європейської інтеграції. Сьогодні українське суспільство живе в умовах нової соціокультурної реальності, яка формує ментальність людей епохи постмодернізму. Ментальний чинник є невіддільним складником європейської інтеграції та вагомим фактором формування європейської ідентичності в умовах інтенсифікації процесів глобалізації та посилення міжнародної взаємозалежності. Нові загрози та виклики, масштабні завдання, які стоять перед європейськими державами у сфері міжнародних відносин, інформаційної революції й прискорення цивілізаційних процесів, надають додаткового значення ментальному складнику.

Метою статті є спроба дослідити характер та інтенсивність впливу ментального фактору на розвиток європейської інтеграції. Комплекс загальнонаукових методів дослідження ґрунтується на здобутках соціально-філософської науки, а також політології, соціології, формальної і діалектичної логіки з використанням притаманних їм дедуктивного та індуктивного методів. Серед них важливими є принципи системного, функціонального та структурного аналізу, синергетичний, проблемно-історичний та компаративний методи дослідження.

У результаті аналізу з'ясовано відповідність українських реалій, цінностей та очікувань змісту й меті європейського вектору розвитку України. Встановлено, що європейська інтеграція за своєю суттю є не інтеграцією в добробут, а в цінності, які його творять. Обґрунтовано, що у разі входження України до ЄС європейці зможуть побачити Україну не лише крізь призму політичних скандалів та всенародних потрясінь, а й переконатись у таких позитивних ментальних рисах українців, як миролюбність й толерантність, емоційність, гостинність, креативність та висока сприйнятливність нових ідей, пасіонарність, здатність адаптуватися до різних умов. Ментальний чинник євроінтеграційного процесу передбачає висування на перший план загальноєвропейських рис і традицій за умови збереження їхнього розмаїття і специфіки розвитку.

Ключові слова: ментальність, євроінтеграція, національна ідентичність, громадянське суспільство.

Вступ. Відновлення державної незалежності України актуалізувало питання вибору оптимальної моделі розвитку суспільства та долі самостійної держави. З різних причин процес пошуку відповідей на ці питання тривав досить довго. Сьогодні європейська інтеграція, задекларована як стратегічний напрям розвитку України, є не лише зовнішньо-економічним вектором, а й орієнтиром цінностей для всього українського суспільства. Цей процес є багатовимірним та динамічним за своїм розвитком, що зумовлює складність дослідження. Дискурсивна інтерпретація ментальності як головного елементу європейської інтеграції виступає специфічним підходом до аналізу її сутності, надаючи можливість дослідити означений процес у соціально-філософському контексті. Зауважимо, що під час вивчення питання євроінтеграційного курсу

України, дослідники вказують на три варіанти метафор для персоніфікації концепту Європи – тілесний, ментальний та соціальний суб'єкт.

На ментальному рівні в межах українського євроінтеграційного курсу увага акцентується на аспекті історичних традицій та соціальних зв'язків, які єднають Україну з західноєвропейською цивілізацією. Свідченням цього є те, що Україна з часів прийняття християнства завжди була і є невіддільною частиною європейського простору завдяки географічному розташуванню, тісним економічним та культурним зв'язкам з європейською цивілізацією. Формою репрезентації ментальності, яка реалізується у свідомості та відіграє консолідуючу роль у житті суб'єкта, є система цінностей, що мають певну значущість, особистісний чи суспільний зміст. Вважаємо, що основні риси української ментальності, такі як волелюбність, індивідуалізм та прагнення до демократії, на противагу деспотії та авторитаризму Росії, є дотичними до ціннісних засад народів європейських країн. Саме вони уможливили історичне збереження та відродження української нації, допомагають розвиватися далі й ставати розвиненою європейською країною не лише географічно та економічно, а й духовно [1, с. 59].

Метою статті є соціально-філософський аналіз ментальних особливостей українського суспільства, що визначають його світосприйняття та світовідношення до визначення пріоритетних основ соціотворення незалежної держави та їх відповідність європейським цінностям: демократії, правам людини, верховенству закону, належному управлінню, принципам ринкової економіки і стійкого розвитку тощо.

Мета і завдання дослідження визначили **методологічну базу**, яка включає системний та структурно-функціональний підходи до аналізу специфіки функціонування європейського інтеграційного процесу та впливу ментального фактору на його еволюцію в межах євроінтеграційного процесу. Це дозволило виокремити роль, функції і завдання ментального фактору у процесі європейської інтеграції. Визначення особливостей впливу ментального чинника на розвиток європейської інтеграції та виявлення його основних наслідків у цьому процесі зумовило використання емпірико-аналітичного методу дослідження.

Результати. Серед нагальних питань, які постали перед Україною, особливо значущими є, з одного боку, відновлення європейської ідентичності України у вимірі юридичному, психологічному та політико-безпековому, а з іншого – вихід з-під впливу Росії і налагодження з нею дружніх, рівноправних відносин двох суверенних держав [2, с. 500]. Відповідь на них доцільно шукати не лише в сфері реформування чи трансформації політичної системи, але і в межах фундаментальних цінностей та орієнтирів українського суспільства. За слушним зауваженням О. Андрійчука, процес європейської інтеграції України, її повернення в Європу важливо розглядати не як підготовку до вступу в «клуб заможних», а як двосторонній процес ментального зближення європейських народів з українським [3, с. 82].

Інтеграція є одним із найбільш динамічних напрямів діяльності сучасних європейських держав. У контексті нашого дослідження вважаємо за доцільне визначити сутність та зміст інтеграції. Термін «інтеграція», за визначенням Б. Райзберга, має два значення: стан пов'язаності окремих диференційованих частин в ціле та процес відновлення цілісності, взаємного зближення і утворення взаємозв'язків, який призводить до такого стану [4, с. 133]. Аналіз літератури з проблем інтеграції дозволяє дійти висновку, що «інтеграція» належить до понять, яким властиво з часом змінювати зміст під впливом трансформації засобів та результатів реалізації процесу міждержавного об'єднання.

Поняття «європейська економічна інтеграція» увійшло в науковий обіг після Другої світової війни, коли його застосував до процесу формування наднаціональних економічних співтовариств в Європі П. Гофман. Проте, як стверджує британський науковець М. Дедмен, ідея європейської інтеграції була представлена ще у 1923 році в маніфесті пан-європейського руху [5, с. 14].

Аналізуючи особливості національного самовизначення європейських країн післявоєнного періоду, І. Рафальський виокремив характерні риси європейської інтеграції, яка мала елітарний характер. Зокрема, процес інтеграції здійснювався політичною елітою європейських країн; надання прерогативи інтенсивному курсу формування політичного та економічного союзу над

поступальними змінами, які здійснюються у кілька етапів; необхідність перед зовнішньополітичними викликами; відновлення національної могутності в межах інтеграційного об'єднання [6, с. 121–128].

Таким чином, питання культурно-ціннісної солідарності не було визначальним. Однак розвиток і розширення кордонів змусили європейську спільноту солідаризуватися не лише економічно та політично, а й культурно – доповнювати історичні витоки та спільне минуле новими сучасними концептами, все більше уваги стало приділятися духовно-ментальному поняттю «європейськості». Спочатку це протиставлення в категоріях «свої – чужі», а згодом викристалізуються цінності, що сприяють зміцненню загальноєвропейського простору, тієї «єдності в різноманітті», що пов'язує належність до культурного світу певного народу і одночасно до наддержавного утворення.

Загалом створення і функціонування інтеграційних об'єднань повинно було відповідати низці критеріїв. До головних ми відносимо те, що інтеграція здійснюється в межах певного регіону на території конкретних держав, яких поєднує спільна історія, відповідність народів певній культурі. Важливим є також географічна єдність території та подібність національних, економічних, політичних та соціальних систем. Другим критерієм є формування регіональної ідентичності, яка забезпечує лояльність громадян інших держав відносно інтеграційних інститутів влади. Її формування дозволяє уникнути конфлікту національних ідентичностей, які виражаються у військових зазіханнях на спірні географічні території.

Зауважимо, що інтеграційні пріоритети України були визначені з початком формування її незалежності та підтримувались протягом історії. Спільні кордони, цінності, устрій та принципи функціонування створили платформу для розвитку взаємовідносин з ЄС. Однак в українському суспільстві значною мірою поширені кардинально протилежні та далекі від об'єктивності погляди на цю організацію. Це зумовлено низкою стереотипів та нав'язаних ззовні хибних переконань у поєднанні з відсутністю власної об'єктивної думки (серед основних причин: низький економічний рівень життя більшості українців, що не сприяє подорожам за кордон та, відповідно, отриманню знань та досвіду перебування в країнах ЄС; низький рівень критичного мислення). Тож, з одного боку, в українському суспільстві присутній надмірний єврооптимізм – романтичне розуміння ЄС як спільноти високорозвинених країн з високим рівнем соціально-економічних стандартів, союзу друзів, «благодійного фонду». Відповідно, вступ розуміється як кінцева мета, після досягнення якої життя кардинально зміниться та «потече спокійною рікою в достатку та злагоді». З іншого боку, європесимізм, значною мірою зумовлений нав'язаним маніпулятивною діяльністю проросійської пропаганди образом «занападаючої вимираючої (низький рівень народжуваності) Європи, що потопає в лавині мігрантів та рухах за нетрадиційну сексуальну орієнтацію» і тезою «нас в Європі ніхто не чекає».

У цьому контексті показовими є результати соціологічного дослідження, нещодавно проведеного Інститутом Горшеніна у співпраці з Представництвом Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусії. Згідно з результатами більшість єврооптимістів (88,5%), люди у віці 30–59 років, котрі вже побували в європейських країнах або ж планують відвідати протягом наступного року, 56,3% з них мають вищу освіту. Серед євроскептиків значно більше пенсіонерів (38,4%), 8,3% з яких ідентифікують себе громадянами колишнього СРСР. Суттєво зауважити, що в групі євроскептиків майже кожен десятий (11,9%) назвав себе росіянином за національністю, у групі ж єврооптимістів 99% опитаних ідентифікували себе українцями. До того ж показово, що більше половини євроскептиків (58,4%) не є суспільно активними, натомість серед єврооптимістів 70,3% є активними учасниками суспільно-політичного життя, принаймні на місцевому рівні [7, с. 22].

Щоб осмислити й охарактеризувати геополітичні орієнтації населення України, з'ясувати причинно-наслідкові детермінації, доцільно детально проаналізувати історію України з давніх часів до сьогодення, особливу увагу приділяючи переломним періодам та знаковим історичним подіям. Для аналізу сучасних реалій звернемося до результатів соціологічних досліджень на цю тему до і після військової агресії Росії та анексії Кримського півострова.

Отримані дані засвідчують, що загалом підтримка європейського вектору розвитку зростає з 34,65% (2012 р.) до 56,61% (2014 р.); натомість підтримка східного вектору розвитку зменшилася (Росія, Білорусь) – з 50,03% у 2012 р. до 28,98% у 2014 р. [8].

Статистика стає більш зрозумілою та яскравою, якщо порівняти дані з різних регіонів України, котрі різняться за своєю історією, традиціями та, відповідно, мірою вираження типових рис української ментальності. Відсоток підтримки орієнтації на ЄС загалом зріс, однак і надалі досить суттєво варіюється в різних частинах України: у Західній частині з 69,64% (2012 р.) зріс до 84,29% (2014 р.), у центральному регіоні з 31,93% до 68,26%, у Південно-Східній частині з 16,59% до 27,45%.

У 2012 році загальна кількість амбівалентних та невизначених становила 29,23% (показник вищий, ніж будь-яка з однозначно ідентифікованих груп), але в 2013 році їх кількість скоротилася до 22,08%, а в 2014 році – знизилася ще нижче до 14,68%.

Цікаво, що така стрімка динаміка здавалася організаторам дослідження малоімовірною: наприкінці 2013 – початку 2014 року кількість прихильників європейської інтеграції значно перевищила кількість прихильників союзу з Росією та Білоруссю. Фактично, стрибок у геополітичних перевагах становив майже 20%. Водночас кількість респондентів, які підтримують східний вектор розвитку, ще досить велика. Група амбівалентних, невизначених респондентів демонструє відносно високу стабільність. Те ж саме можна сказати і про групу негативістів.

Більш детальна інформація представлена у Таблиці 1 [8].

Таблиця 1

Динаміка геополітичної орієнтації населення України за регіонами

Геополітична орієнтація	Регіон / рік								
	Захід			Центр			Південь-Схід		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Росія та Білорусія	12,76	13,85	5,24	49,22	42,37	16,96	72,85	69,38	56,08
Європа	69,64	66,67	84,29	31,93	40,52	68,26	16,59	18,40	27,45
Амбівалентно-невизначений	14,29	16,41	7,14	15,11	13,25	10,43	8,30	9,95	9,64
Негативісти	3,32	3,08	3,33	3,74	3,38	4,35	2,26	2,26	6,82
IQV	0,64	0,68	0,37	0,84	0,85	0,66	0,58	0,63	0,79

Результати цього річного соціологічного дослідження не показали суттєвих змін за останні роки. Так, на питання, якби найближчим часом стався референдум щодо вступу України в Євросоюз, «за» проголосували 57,1% опитаних, «проти» – 24,2%. Вагалися з відповіддю 11,7%, не брали б участі в такому референдумі – 7%. Найбільше прихильників приєднання України до ЄС – на заході країни (75,9%) і в Києві (70,9%), найменше – на півдні (42%) і сході України (31,5%). Водночас на півдні і сході найбільше противників євроінтеграції України (35% і 51,2% відповідно), найменше противників – на заході (8,3%) [9].

Зазначені дані свідчать про важливість врахування специфіки історичного розвитку різних регіонів України, а відтак, особливостей світосприйняття та світовідношення на цих територіях. Таким чином, умовно ментально українців можна поділити на два геополітичні табори, що суттєво різняться за цінностями: проєвропейський та проросійський.

Цінності першого проєвропейського табору (в основному це населення Західної та Центральної України) формувалися під впливом європейських країн, у складі яких перебували українські території, особливо відчутно – Польщі та Австро-Угорщини. Отже, можемо виокремити такі спільні з сучасними європейськими країнами цінності, як свобода та рівність, громадянство та правосуддя, повага до людини та її прав, релігійність та міжконфесійний плюралізм, толерантність, працелюбність. Варто зауважити, що населення кожної конкретної держави Європейського Союзу орієнтується насамперед на власні національні цінності, які можуть досить суттєво відрізнятися, залежно від регіональних та культурних особливостей, історії тощо (наприклад, північні країни орієнтуються на протестантські цінності, тоді як південні – на католицькі).

Проросійський табір – більшість Східної України й Південь – території, що тривалий час перебували в складі Російської імперії і де значно нижчий відсоток автохтонного українського населення, левова частка – переселенці з Росії після геноциду 30-х років ХХ ст., Другої світової війни та часів масової індустріалізації. Населення переважно російськомовне, старші покоління масово ностальгують за СРСР. І ці настрої регулярно та інтенсивно підживлюють й сьогодні проросійські ЗМІ. Таким чином, більшовицький режим, московська окупація та комунізація принесли в український життєвий простір чужу цивілізацію. Експропріація приватної власності, колективізація села, голодомори, масові репресії, винищення генофонду, деукраїнізація суттєво вплинули на ментальність українського народу.

У Радянському Союзі мали місце ігнорування прав та свобод громадян, бездуховність, безбожництво, псевдосправедливість, підлабузництво, патерналізм, деградація особистості, психологія рабства, кар'єризм, бідність, корупція, контрабанда тощо. Доноси вважались патріотизмом, а доброта, милосердя, добропорядність, працьовитість замінились на «класову пильність, комуністичну мораль», які породжували страх, недовіру, тривогу, підступність, поглиблювали маргіналізацію, малоросійство, совковість. У спадок від радянських часів українці отримали такі риси ментальності, які уповільнюють поступ українського суспільства: безвідповідальність та пасивність, низьку здатність засвоювати нові ідеї та ухвалювати самостійно рішення; психологію дозволеності так званого «малого зла» заради особистого виживання та «аби ще гірше не було»; пристосуванство та запродаństwo, комплекс «меншовартості», «другорядності», що породжує зневіру в успішний розвиток України [10, с. 53]. Складність становить викорінення такої характерної для радянських часів риси, як постійна присутність кінцевої мети, до якої слід активно прагнути під гучними гаслами. Адже європейська інтеграція за своєю суттю не є кінцевою метою чи одномоментним результатом, це тривалий процес змін та трансформацій на всіх суспільних рівнях.

Таким чином, особливою проблемою є те, що в українському суспільстві є великий прошарок людей, переконаних в доцільності проросійського-східного вектору розвитку України. Щоб докорінно змінити ситуацію, потрібен час та мудра державна політика. Тоді цілком можливо, що більшість українських громадян, зацікавлених у збереженні демократичної незалежної України, зрозуміє, що лише європейська ідентичність України є гарантією збереження й захисту її національної ідентичності [11, с. 202–203; 12, с. 10]. Шануючи власну «історичну та духовну сутність, відкриваючи для себе, що вона нерозривно пов'язана з європейськістю, плечана з її джерел та й сама була її джерелом, українці неодмінно прийдуть до осмислення власної української Європи, яка зможе долучитися до Європи польської, французької, німецької, італійської, чеської, естонської» [3, с. 215]. Для цього українці мають подолати в собі наслідки двох негативних чинників минулого: тривалого домінування чужих держав та комуністичного режиму. Обидва чинники заважали формуванню загальної української патріотичної громадянської свідомості, яка є необхідною умовою для демократії та незалежності; вони утворили традицію державного контролю над ресурсами, що в нових ринкових умовах створило чудові можливості для неймовірного збагачення небагатьох; вони стали на заваді зміцнення верховенства права як у політиці, так і в розподілі національних ресурсів та посилювали корупцію, маніпуляції з результатами виборів. Існування цих негативних тенденцій не сприяє доброму імені України у світі [13, с. 546–547].

Упереджено-насторожене ставлення європейців до українців, сформоване переважно представниками трудової міграції (у кращому випадку: сумлінний, однак бідний працьовитий шукач кращої долі за кордоном, у гіршому: пияк та злодій) та проросійськими ЗМІ (переважною мірою: українці – молодші брати росіян, нездатні до самостійного державотворення, прагнуть повернутися у сферу впливу РФ, серед яких зустрічаються «бандерівці» та «націоналісти», що чомусь (!) прагнуть відстояти українську мову та європейський вектор розвитку України).

Водночас є всі передумови, щоб європейці та весь світ сприймав Україну не лише крізь призму політичних скандалів та всенародних потрясінь, а й розгледів позитивні ментальні риси українців – миролюбність й толерантність, гостинність, емоційність та креативність,

пасіонарність (саме цю рису українців найбільш визначною та цікавою Європі визначає сучасний український філософ С. Дацюк) [14].

Оскільки в добу глобалізації першочергового значення набувають людський потенціал та інтелект, природні ресурси та засоби виробництва відходять на другий план [8, с. 196]. Україні необхідний європейський досвід державного будівництва та впровадження інтелектуальних новацій. Європі ж українці цікаві своєю креативністю та адаптивністю до різних умов. Так, послуговуючись взятим з хімії терміном «валентність» (здатність атома приєднувати інші атоми, набуваючи інших якостей), Л. Кучма стверджує, що українці мають високий ступінь валентності, винятково сприйнятливі до нових ідей [15]. Цікава його теза про те, що, можливо, ці якості є своєрідною парадоксальною компенсацією за століття бездержавності.

Необхідна умова вступу України до ЄС – підвищення рівня життя українських громадян, здійснення реформування основних сфер життєдіяльності з метою досягнення відповідності певним стандартам. Найчастіше йдеться про економічні показники, відтак значна частина українців асоціює ЄС з розвитком економічного потенціалу України та забезпеченням гідного рівня життя її громадян, залишаючи поза увагою інші важливі складники. Значимим є розуміння ЄС як спільноти, добровільно об'єднаної спільними цінностями, переконаннями та зобов'язаннями, довірою та взаємопідтримкою як в економічній, так і в духовно-культурній сфері. В 2004 році була дискусійною, проте прийнятною думка, яку висловив, зокрема, В. Литвин: «Спрямованість на співробітництво як з Європою, так і з Євразією, як з Заходом, так і зі Сходом сприятиме консолідації українського суспільства (йшлося про населення різних регіонів), адже люди в різних частинах України дивляться на різні сторони світу, бо історично більше пов'язані з ближчими до них сусідами нашої держави» [2, с. 43].

Сучасні реалії, зовнішні (військова агресія Росії, анексія Криму, підтримка Росією утворення та існування квазідержавних утворень ДНР та ЛНР, потужна інформаційна дезорієнтація українського населення та світової спільноти з застосуванням відвертої брехні та пропаганди, буквально істерика влади Росії щодо прийняття «Закону про забезпечення функціонування української мови як державної» та ін.) та внутрішні (слабкі традиції державності, поєднані з олігархізацією, корумпованістю, бюрократичністю української влади, тоталітарний спадок зневіри у процвітання України, її успішний розвиток, запорукою чого має бути усвідомлення кожним українським громадянином власної відповідальності та активної діяльності на благо Батьківщини), є такими, що за умови недотримання Україною європейського вектору розвитку, вона втратить не лише здобутки демократичних перетворень та устремління, а й суверенітет та державність взагалі, перетвориться на безправну провінцію РФ.

Висновки. Формування європейської ідентичності українців сягає корінням часів Київської Русі, однак певні історичні події та тривалий нищівний для української державності й автентичності вплив Росії спричинили низку трансформацій і деформацій українського суспільства, поділили його на два геополітичні табори: проєвропейський та проросійській. І хоч українській ментальності притаманні культивовані в європейських країнах цінності, що стали фундаментом європейських демократичних систем та інституцій (свобода та рівність, громадянство та правосуддя, повага до людини та її прав, релігійність та міжконфесійний плюралізм, толерантність, працелюбність тощо), однак перебування під владою інших країн, вплив тоталітарного СРСР та його спадку на суспільну свідомість, сучасний потужний тиск проросійських сил та військову агресію не варто недооцінювати. Це серйозний виклик, що суттєво ускладнює подальший розвиток України і не лише на шляху до ЄС, а й загалом. Українське суспільство потребує ціннісної консолідації, ментального зближення з європейськими країнами, а також усвідомлення, що європейська інтеграція за своєю суттю не є інтеграцією в добробут та гідний рівень життєдіяльності на всіх рівнях як самоціль. Насамперед йдеться про інтеграцію в цінності, які творять добробут.

Список використаних джерел

1. Гордійчук О. Європейський вектор розвитку країни: ментальні засади сумісності з країнами ЄС, *Гілея: науковий вісник. Ч. 2 Філософські науки*. 2019. Випуск 148 (№9). с. 56–60.
2. Литвин В. Європа чи Євразія? Київ, 2004. 510 с.
3. Андрійчук О. Україна – Європа: тести на сумісність : зб. публіцист. текстів. Київ : Смолоскип, 2007. 373 с.
4. Райзберг Б. Современный экономический словарь. Москва : ИНФРА-М, 1997. 479 с.
5. Dedman M. The Origins and Development of the European Union 1945–1995: A History of European Integration. London : Routledge, 1996. 145 p.
6. Рафальський І. Національне державне самовизначення України: внутрішні чинники та зовнішні впливи. Київ – Ніжин, 2016. 480 с.
7. Українське суспільство та європейські цінності. 2017. Київ: Ін-т імені Горшеніна, 44 с. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13570.pdf>.
8. Geopolitical Orientation of Ukraine's Population: Before and After the Conflict with Russia. Retrieved from: http://soc-research.info/blog/index_files/geopolitics2014eng.html [04 April 2015].
9. 57% українців підтримують вступ в ЄС, 44% – за приєднання до НАТО. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/02/22/7093201/> [22 лютого 2019].
10. Гордійчук О. Основні детермінанти трансформації української ментальності у 20–90-тих роках ХХ століття. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія «Філософські науки»*. 2018. № 10, с. 49–54.
11. Горюнова Є. Євроінтеграція : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 220 с.
12. Никитюк Т. Європейський вибір України: консолідуюча національна парадигма. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_35_13.pdf.
13. Бжезинський З. 2004. Україна та світ. Війна і мир або «Українці – поляки: брати, вороги, сусіди...». Київ : АТЗТ «Українська прес-група», 2004. 560 с.
14. Дацюк С. Проблеми європейської ідентичності та перспективи європейського мислення. Виступ на форумі «Європа – Україна». URL: <http://gpi.com.ua/uk/content/problemi-%D1%94vropeisko%D1%97-%D1%96dentichnost%D1%96-ta-perspektivi-%D1%94vropeiskogo-mislennya> [16 лютого 2015].
15. Кучма Л. 2003. Україна – не Росія. Москва : Время, 2003. 560 с.

References

1. Hordiichuk, O., 2018. Ievropeyskiy vektor rozvytku krainy: mentalni zasady sumisnosti z krainamy YeS [European country development vector: mental principles of compatibility with EU countries], *Hileia: naukovyi visnyk. Seriya «Filosofski nauky»*. № 148 (№9). с. 56–60. [in Ukrainian].
2. Lytvyn, V., 2004. Ievropa chy Yevraziia? [Europe or Eurasia?]. Kyiv, 510 p. [in Ukrainian].
3. Andriichuk, O., 2007. Ukraina – Yevropa: testy na sumisnist: zb. publitsyst. Tekstiv [Ukraine – Europe: compatibility tests: collection of nonfiction texts]. Kyiv: Smoloskyp, 373 p. [in Ukrainian].
4. Rajzberg, B., 1997. Sovremennyj ekonomicheskij slovar [Modern Economic Dictionary]. M.: INFRA-M, 479 p. [in Russian].
5. Dedman, M., 1996. The Origins and Development of the European Union 1945-1995: A History of European Integration. London, *Routledge*, 145 p. [in English].
6. Rafalskyi, I., 2016. Natsionalne derzhavne samovyznachennia Ukrainy: vnutrishni chynnyky ta zovnishni vplyvy [National state self-determination of Ukraine: internal factors and external influences]. Kyiv-Nizhyn, 480 p. [in Ukrainian].
7. Ukrainske suspilstvo ta yevropeyski tsinnosti [Ukrainian society and European values], 2017. Kyiv: *In-t imeni Horshenina*, 44 p. [online] Dostupno: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/13570.pdf> [in Ukrainian].
8. Geopolitical Orientation of Ukraine's Population: Before and After the Conflict with Russia. [online] Available at: http://soc-research.info/blog/index_files/geopolitics2014eng.html [04 April 2015]. [in English].
9. 57% ukraintsiv pidtrymuiut vstup v YeS, 44% – za pryiednannia do NATO [57% of Ukrainians support joining the EU, 44% support joining NATO]. [online] Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/02/22/7093201/> [22 liutoho 2019]. [in Ukrainian].
10. Hordiichuk, O., 2018. Osnovni determinanty transformatsiyi ukraynins'koyi mental'nosti u 20–90-tykh rokakh XX stolittya [Main Determinants of the Transformation of the Ukrainian Mentality

in the 1920s-1990s], *Naukovyi visnyk Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Seriiia «Filosofski nauky»*. № 10, p. 54–60. [in Ukrainian].

11. Horiunova, Ye., 2013. *Ievrointehratsiia: navch. posib.* [European integration: a textbook]. K.: *Akademvydav*, 220 p.

12. Nykytiuk, T., *Ievropeiskyi vybir Ukrainy: konsoliduiucha natsionalna paradyhma* [Ukraine's European Choice: A Consolidating National Paradigm]. [online] Dostupno: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_35_13.pdf [in Ukrainian].

13. Bzhezynskiy, Z., 2004. *Ukraina ta svit* [Ukraine and the world], *Viina i myr abo «Ukrainci – poliaky: braty/vorohy, susidy...»*. K.: ATZT «Ukrainska pres-hrupa», 560 p. [in Ukrainian].

14. Datsiuk, S., *Problemy yevropeiskoi identychnosti ta perspektyvy yevropeiskoho myslennia* [Vystup na forumi «Ievropa – Ukraina»] [Problems of European Identity and Prospects for European Thinking Speech at the Europe-Ukraine Forum]. [online] Dostupno: <http://gpu.com.ua/uk/content/problemi-%D1%94vropisko%D1%97-%D1%96dentichnost%D1%96-ta-perspektivi-%D1%94vropiskogo-mislennya> [16 liutoho 2015]. [in Ukrainian].

15. Kuchma, L., 2003. *Ukraina – ne Rosiia* [Ukraine is not Russia]. M.: *Vremia*, 560 p. [in Ukrainian].

Hordiichuk Olha Olehivna

Candidate of Philosophy,

Associate Professor of the Department of Philosophy and Political Science

Zhytomyr Ivan Franko State University

Great Berdichevskaya st., 40, Zhitomir, Ukraine

THE MENTAL PREREQUISITES OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN UNION

The relevance of the study of the mentality of the Ukrainian people in the context of European integration is conditioned by Ukraine's strategic choice in favor of European integration. Today, Ukrainian society lives in a new socio-cultural reality that shapes the mentality of people of the postmodern era. The mental factor is an integral component of European integration and a major factor in shaping European identity in the context of intensifying globalization and enhancing international interdependence. New threats and challenges, large-scale challenges facing European states in the field of international relations, the information revolution, and the acceleration of civilization processes, add additional importance to the mental component.

The purpose of this article is to attempt to investigate the nature and intensity of the influence of the mental factor on the development of European integration. The complex of general scientific methods of research is based on the achievements of social and philosophical science, as well as political science, sociology, formal and dialectical logic, using the inherent deductive and inductive methods. Among them are the principles of systematic, functional and structural analysis, synergistic, problem-historical and comparative methods of research.

The analysis revealed the relevance of Ukrainian realities, values and expectations of the content and purpose of the European vector of Ukraine's development. It is established that European integration, by its very nature, is not integration into well-being, but into the values that create it. Proved that if Ukraine joins the EU, Europeans will be able to see Ukraine not only through the prism of political scandals and popular upheavals, but also to be convinced of such positive mental traits of Ukrainians as peacefulness and tolerance, emotionality, hospitality, creativity and high receptivity passionarity, the ability to adapt to different conditions. The mental factor of the European integration process involves the promotion of pan-European traits and traditions, while preserving their diversity and specificity of development.

Key words: *mentality, European integration, national identity, civil society.*